

AZ 1956-OS BALATONFÜREDI PEDAGÓGUS-KONFERENCIA ELŐ- ÉS UTÓÉLETE A PEDAGÓGIAI SAJTÓBAN

Géczi János

*Pannon Egyetem BTK Antropológia és Etika Tanszék,
PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Nevelés- és Művelődéstörténet Tanszék*

Az 1956. október 15-én megjelent *Köznevelés*ben másfél kolumnás, lelkes hangú beszámoló jelent meg a hónap első hetében lezajlott balatonfüredi neveléstudományi táborról. A táborba csak meghívottak mehettek. S mert köztük tartózkodott *Bizó Gyula*, őt kérte fel a szerkesztőség, hogy tudósítson az eseményről. *Bizó* anzikszja meg is jelent – mintegy bizonyítva, hogy a táborban hangsúlyozott „neveléstudományi publikációs monopólium” nem igaz: *Bizó* nem tartozott a szakfolyóiratok sűrűn közölt szerzői közé.

Bizó átfüлт beszámolója arról győzi meg az olvasót, hogy Balatonfüreden valami fontos esemény zajlott le. Olyan pedagógiai kérdések, problémák kerültek felszínre, amelyek még a beteg tudós, *Mérei Ferenc* számára is életelixirként szolgáltak. Ahol szóba kerülhetett a bürokrácia pedagógiai illetéktelensége éppúgy, mint a szakma mellőzötteinek kutatáshoz való joga, s az, hogy a társadalmi osztályok szerint más az igazság és erkölcs tartalma. A kommunista nevelés fundamentális kérdései kerültek előtérbe:

„A tudomány viszonya a gyakorló pedagógusokhoz, viszonya az oktatási minisztériumhoz, a tudományos kutatás módszerei, a hazai neveléstudomány hagyományainak teljes feltárása, az általános és középiskolák özön-problémája, tantervi kérdések, a nevelők és tanulók túlterhelése, a marxista oktatás kérdése az egyetemeken, ifjúsági szervezeteink munkája, a Köznevelési Tanács felállítása, Egyetemes Tanügyi Kongresszus összehívása, a NÉKOSZ kérdései, a tanügyigazgatás átalakítása, a nyugati neveléstudományi eredmények felhasználása, a tudományos kutatás szabadságának biztosítása, a tanító- és óvónőképzés reformja, a tanárképzés megjavítása” (*Bizó*, 1956. 469. o.).

S mindez, miként a kézíratszerző tanár is figyelmeztetett rá, csak töredéke volt a résztvevők eufóriáját kiváltó, felvetődött és többé-kevésbé megtárgyalt kérdéseknek.

A füredi platform

Az 1956. októberi *Óvodai Nevelés* (Zárónyilatkozat a balatonfüredi pedagógus táborozásról, 1956) és a *Köznevelés* fentebb említett, *Bizó* kéziratát is megjelentető száma az október 1. és 6. között Balatonfüreden megtartott konferencia zárülésén elfogadott platformot tett közzé. A többi pedagógiai lap az eseményről nem tudósított. Ennek oka, hogy a legtöbb kiadvány e napok után abban az évben már nem jelent meg. Amelyik mégis, annak a szerkesztése, a nyomdai átfutási idő miatt, a korábbi hónapban lezárult. Más-

részt az is igaz, hogy a konferencia előkészületeit egyébként sem jelezte a sajtó, arról nem tudott a széles szakmai közvélemény. A két minisztériumi kiadású folyóiratban megjelent, *A füredi platform* címmel ismertté vált állásfoglalás az egyedüli nyilvánosságra került hiteles szöveg, amely a magyar neveléstudomány művelőinek és gyakorló pedagógusainak az 1948–1956 közötti hazai szocialista pedagógia elmélete és gyakorlata kapcsán 1956 októberére kiformalódott, konszenzusos módon kialakított nézetét tükrözte. Az iskolák államosítása után mindenképpen a Balaton-parti alkalom mutatkozott az egyetlen olyan értekezletnek, amelyen a magyar szocialista neveléstudomány valamenynyí irányzata képviseltette magát – s hosszú időn át az egyetlennek, amelyen a szocialista pedagógiával, annak aktuális tartalmaival szemben ébredt, a szakmai elit által képviselt ellenérzések felszínre bukkantak. A platform fogalmazói, túl azon, hogy az ideológiai közeg szlogenjeit használták, a szocialista nevelés elkötelezettjei voltak, s annak folytatásában, illetve megújításában ügyködtek.

A tanácskozás plenáris üléseken és szekciókban lezajló vitái nyomán megszületett közlemény néhány sarokpontra összpontosította a hazai pedagógiával szembeni kritikáját:

„Az értekezlet megállapította, hogy az utóbbi években üzött, sokszor dogmatikus, gyakran terméketlen fordításokban kimerülő elméleti munka elszakadt társadalmi valóságunktól, iskoláink gyakorlati munkájától, a pedagógusok konkrét problémáitól, a magyar iskolák, kollégiumok és a magyar pedagógia sok évszázados hagyományaitól [...] minden további előrehaladás elengedhetetlen feltétele a neveléstudományi kutatás és a tudományos kritika szabadsága és a legszélesebb fronton minden alkotni tudó erő bekapcsolása. A szabad és felelősségteljes kutatómunkának jogaiba történő visszahelyezése, a szocialista felvilágosodás honi pedagógiájának megteremtése biztosítja, hogy a tudományos és gyakorlati nevelői munkában gyümölcsözően használhassuk fel az emberiség kulturális örökségének egész gazdagságát.

Pedagógiai szemléletünk alapja jelenünk, valóságunk, harcunk a társadalmi haladásért és ennek a haladásnak szocialista perspektívája [...]” (Balatonfüredi Pedagógus Konferencia, 1956. *Köznevelés*, 1956. 20. borító 2. o.).

Néhány tézismondat, amelyet, eredeti szövegkörnyezetével, 1958 után sokáig nem idéztek – miközben ezekre reflektálva szerveződött az elkövetkező évtizedek szinte teljes szocialista állampárti kultúrpolitikája, oktatásügye és pedagógiai-nevelésügyi tevékenysége. Ha pedig idézték, mint 1957–1958-ban, akkor azért, hogy a felvetődött problémákról bizonyítsák: mindezt még az októberi események előtt exponálták a vezetésre illetékes pedagógiai testületek.

Akadtt egy mondat a platformban, amely, ha évnnyi várakozás után is, de a nyílt támadások áradatát indította el:

„Hívunk minden pedagógust [...] a tartalmában és formájában magyar, a tartalmában és formájában szocialista nevelésügy megteremtésért.” (Balatonfüredi Pedagógus Konferencia, 1956. *Köznevelés*, 1956. 20. borító 2. o.)

Az e kérdés körüli, 1957–1958-ban lezajlott, kíméletlen vita úgy is értelmezhető, mint a korabeli „ortodox és reformkommunisták” egymással megvívott harca, amelyben a konzervatív fél győz. E pozíció kivívását azonban legkevésbé a szakmai érvelés relevanciájával magyarázhatjuk. Inkább a forradalom utáni, ehhez kedvező politikai helyzettel.

A pedagógiai folyóiratok újraindulása

Az 1956. októberi fejlemények idején a magyar pedagógiai sajtó lapjai felfüggesztették megjelenésüket. A fenntartók – minisztérium, szakszervezet, megyei tanács – számára a propaganda és nevelés ezen eszközének megtartása is kétségesnek bizonyult, az események ritmusát követő szaksajtó működtetése fel sem vetődött. Az oktatási-művelődési kérdések helyett halasztást nem tűrő politikai döntések kerültek előtérbe.

1957-ben a korábban és ekkor ugyancsak a Művelődésügyi Minisztérium folyóirataként működő *Köznevelés* látott először napvilágot. Az impresszum szerint 20 000 (a tanítóknak szóló melléklet 14 000) példányban. E szám körülbelül egyharmada volt a tanárok számának, ámbar a lap legfőbb vásárlói – ha magánemberként meg is rendelték valahányan – az intézmények, azaz iskolák, könyvtárak és szakmapolitikai irányító-ellenőrző szervezetek voltak.

A február 15-én olvasók elé került szám élén *Jóború Magda* vetett számot az oktatásügy időszerű kérdéseiről. Ugyancsak ezt tette, a szakszervezeti eseményeket értelmezve, *Lukács Sándor*, a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének főtárgya. Interjú készült *Kiss Árpáddal*, az újra működni kezdő Országos Köznevelési Tanács éppen leköszönt ügyvezető igazgatójával. Ebben a számban jelent meg *Zibolen Endrének*, a Pedagógiai Tudományos Intézet igazgatóhelyettesének a balatonfüredi konferencia megállapodásaira emlékeztető cikke. Korábban egyetlen alkalommal, az 1956. október 15-én kiadott lapszámban jelent meg a tanácskozással utaló szöveg, *Bizó Gyula* lelkes tollából.

S ekkor került napvilágra az a budapesti helyzetkép is, amely a fővárosi romos iskolák helyreállításával, a fővárosi pedagógusok rehabilitálásával foglalkozott. A lap mellékletében, az *Alsótagozati oktatás, nevelés*-ben kizárólagosan oktatásszervezési és módszertani kérdéseket taglaltak.

Ettől a pillanattól kezdve kéthetente rendszeresen jelentkezett a lap. Egységes éves szerkesztői koncepcióra utaltak a felvetett, időről időre előtérbe került témák. A legnagyobb teret a szocialista közösségi nevelés kérdései kapták, mint az úttörőszervezet, a diákszövetség, szülői-nevelői közös programok, illetve a KISZ és a szabadidő pedagógiája. A viták, hozzászólások közül több is e tárgykörből származott. A tantárgyi műveltségek, az osztályfőnöki és az etikai nevelés, a szovjet-magyar kapcsolatok és a neveléstudomány aktuális – azaz szakmapolitikai – kérdéseiről szóló beszéd sem halkult el, miközben kisebb teret kapott a miniszteriális program propagandisztikus bemutatása. A lap a fenntartó képviselőtől túl valóban törekedett – módszertani, tantervi kérdésekben, pszichológiai, filozófiai jellegű tárgykörökben, s a kisrovataival, mint amilyen a könyvbemutató, lapismertető, avagy a humoroldal volt – az olvasók elvárásának eleget tenni.

A *Köznevelés* megjelenését követően egymás után jelentkező folyóiratok is értelem-szerűen elvégezték a közelmúlt eseményeinek értékelését. Ezzel magyarázatul szolgáltak a negyed-, illetve féléves szünetelésükre is. A szakszervezet kiadásában megjelent *Pedagógus Értesítő* (az egykori *Nevelők Lapja*) áprilisa ígérte azt a számát, amely az elnökség március 25-i ülésének vitáját közli. (Ennek ismertetőjét a *Köznevelés* áprilisi közepi száma harangozta be. A júniusi számban ugyanezt mint a *Pedagógusok Lapját* ismertették.) A kiadvány azonban csak május 29-én jelent meg.

Március végén arról tudósított a *Köznevelés*, hogy a 100 éves hagyománnyal rendelkező s a természettudományos képzésben felhasználható *Természettudományi Közlöny* ismét megjelenik. Júliusi esemény, hogy a *Pedagógiai Szemle* havi folyóirattá alakulva megkezdte VII. évfolyama kiadását. A periodika kiadója nem változott, az továbbra is a Pedagógiai Tudományos Intézet (PTI) maradt. Az új számnak azonban új szerkesztője akadt, *Szarka József* személyében, aki programadó beköszöntőt írt. A számban az intézet és az általa képviselt eszményt reprezentáló *Agoston György*, *Zibolen Endre*, *Garami Károly*, *Szabó Tibor* tanulmányai mellett a *Szovjetszkaja Pedagogika* programcikkének fordítása is megjelent a gyermek-tanulmányozás témaköréről. A lap terjedelmes szemléje és krónika-rovata arról tanúskodott, hogy a szerkesztőség szakmai irányadó és a szakma minden professzióját kanonizáló szerepre törekedett, túl a PTI legitimációjához történő hozzájáruláson.

A *Család és Iskola* ugyancsak júliusban, a megyei tanácsok művelődési osztályai közül pedig elsőként jelentkező Baranya kiadványa, a *Baranyai Művelődés* augusztusban, a fél évtizeden át *Po Sztránye Szovjetov* címen kiadott ifjúsági folyóirat újszerű formában s *Képes Nyelvmester* címmel az iskolakezdésre jelent meg. Az évente 10 alkalommal, 16 oldallal megjelenő lap eredetileg orosz, orosz-német, orosz-angol és orosz-francia változatúnak ígérte magát. 1958 januárjában azonban már azt jelentették be, hogy csak két változata, egy 16 oldalas orosz nyelvű, és egy 32 oldal terjedelmű orosz-francia-angol-német nyelvű kiadása rendelhető. 1957 októberében – az első, valóban új alapítású pedagógiai jellegű periodikaként – megjelent a felső tagozati tanterv alapján osztályonként összeállított tanmenetet is közlő új sportlap, a *Sport és Tudomány* 1. száma.

Majd csak 1958 áprilisában jelent meg ismét a Művelődésügyi Minisztérium módszertani kiadvány-családja. A módszertani folyóiratok (mint pl. a *Történelemtanítás*, *A természettudományok tanítása*, *Énektanítás*, *Idegen nyelvek tanítása*, *A magyar nyelv és irodalom tanítása*, *A földrajz tanítása*, *A matematika tanítása*) nem tekintettek nagy múltra, s szerkesztői szempontból ugyancsak kezdetleges gondozásban részesültek. A lapok minden esetlegessége ellenére a tantárgypedagógiák iránti igény újra életre hívta a kezdetben kéthavonta megjelenő füzetszerű kiadványokat. Az eseményt a *Köznevelés* a hátsó borítóján hírlete.

A hirdetések és közlemények, továbbá, hogy az eseményekről a különböző szervezetek, szervek és intézetek a minisztériumi kiadású periodikában beszámoltak, holott többnek saját kiadványa működött, jelezte, hogy a pedagógiai közélet a *Köznevelést* a legfontosabb mérték- és irányadó folyóiratnak tekintette. Ennek oka maga a kiadó lehet, nem a szerkesztőségi tevékenység. A *Köznevelés*, megjelenési gyakorisága alapján, alkalmasnak mutatkozott erre a szerepre. De az 1956 előtti kiadói és szerkesztői hagyomány azt is fölvetette, hogy egyfajta szaktudományos lapra jellemző funkciót is fenntartsa magának, amely – nem mellékesen – olvasói igényekkel-szokásokkal párosult.

A füredi találkozás előkészítése

A balatonfüredi konferencia jelentőségének fölbecsülésére *Zibolen Endre* nem egyszer tett kísérletet. Legutóbb 1989-ben, a *Mérei Ferenc*-emlékkönyvben megjelent visszaemlékezésében, amelyben *Mérei* füredi jelenlétét és tevékenységét elevenítette föl. A

szakmai közéletből és munkából marginális helyzetbe sodródott *Mérei* Balatonfüreden egy pillanat alatt tevékeny módon lehetett jelen a pedagóguskonferencián, s ezzel a kultúrpolitikán túlmutató szerephez is jutott. A táborba való meghívása nem csupán annak volt a jele, hogy újabb esélye nyílt a szélesebb szakmai körbe történő méltó visszatérésre, hanem annak is, hogy tekintélye, minden előzmény – a közéletből történt eltávolítása, a kutatásból való kirekesztése – ellenére, megkérdőjelezhetetlen maradt (*Zibolen*, 1989).

Zibolen 1956 után *egyszer már* fölvetette a magyar nevelésügy számára oly nagy hatású, mert a politikai eseményekkel párhuzamosan futó, annak törekvéseivel némelykor összefonódó, a rendszerváltás előtt és után egyaránt leginkább legendásnak láttatott füredi történet újraolvasását. Törekvése akkor annyiban lehetett sikeres, hogy a politika, a szakmapolitika képviselőire vállalkozók, ha megkésve is, retorikájukban egyértelműen elhatárolódtak a balatonfüredi törekvésektől. Ugyanakkor az is tapasztalható, hogy a hangos és egyre szellemtelenebb kinyilatkoztatások mellett is figyelmeztető példának találták a balatonfüredi törekvést, olyannak, amelyet, ha nem kívánják a pedagógusvilág támogatását elveszíteni, minduntalan szem előtt kellett tartaniuk.

Miként *Zibolen Endre*, úgy *Pukánszky Béla* is a korabeli eseménytörténet önmagában való értelmezésre esélytelen részeként látták munkáikban a balatonfüredi eseményeket. *Zibolen* (1992) a Petőfi-kör vitáinak jegyzőkönyv-kiadása előszavában fontos és szükséges fejleménynek találta a pedagógusvitát. *Pukánszky* szerint ugyancsak döntő funkciójú a korabeli neveléstudományi események között a balatonfüredi. Egyébként mindketten azt hangsúlyozták, hogy maga *Mérei* volt az, aki személyében a *Petőfi-kör* vitáit és a balatonfüredi konferenciát összekapcsolta. Igaz, a baloldali beállítottságú, de az ötvenes években kegyvesztett *Mérei* betegsége miatt személyesen nem lehetett jelen a balatonfüredi találkozást néhány nappal megelőző, szeptember 28-i *Petőfi-köri* pedagógus-vitán, de hogy az oda szóló meghívást és fölkerést elfogadta, mutatta, hogy írásban elküldött hozzászólását fölolvasták. *Méreit*, akit a dogmatikus szemlélet áldozatának tartották, Balatonfüredre jó okkal hívták, mégpedig nyilvánvalóan a Pedagógiai Tudományos Intézet, amelynek gépkocsiján érkezett a tóparti településre.

Pukánszky (2004) az 1956-ban lezajlott pedagógiai disputák közül az említett kettőhöz hasonló fontosságúnak – s velük szerves módon összefüggőnek – találta az Akadémia Pedagógiai Főbizottságának 1956. június 30-i ülését. Az azonban jelentős különbség azonban a három esemény között, hogy a főbizottsági eseményről a szakajtó és a napisajtó is tudósított (*Gécsi*, 2006). A *Pedagógiai Szemle* 4. száma a vitát ismertette – s ekkor vált közismertté az is, hogy a szakmából kiszorított tekintélyeket – köztük *Méreit* – tevékenykedni engedik (*Zibolen*, 1958).

A júniusi ülés anyagát, a rehabilitáció esélyeit széles körben elemezték, illetve vitatták. A szeptemberi-októberi oktatáspolitikai-szakmai események, más-más, föltáratlan okból, a nyilvánosságig el nem jutva, nem kerülhettek ebbe a helyzetbe.

Szabolcs Éva (2006a) a füredi találkozáshoz vezető események történetének levéltári dokumentumokon alapuló rekonstrukciójára s a tanácskozáson felvetett problémák közül két jelentősebbnek a bemutatására, a szovjet pedagógia kapcsán felvetődő kérdések fölterképezésére és a múlt pedagógiájának megítélésének módjára tért ki tanulmányában. *Zibolen* emlékezései alapján a konferencia ötletét *Bogdan Suchodolski*, varsói egyetemi tanár 1955-ös magyarországi látogatása jelentette, amely figyelmet kiváltó alkalmon a

professzor a lengyel pedagógusok és pedagógiai kutatók közös nyári táborozási szokásáról számolt be.

Másrésről a pedagógus-szakszervezetnél is szorgalmazták a találkozást. A szakszervezet, még ha az állami érdekek szószólójaként is tevékenykedett, a közélet, a szakmapolitika formálójának kívánt mutatkozni. A szakszervezeti kiadványban, a *Nevelők Lapjában*, amely a közlöny és a politikai-közéleti napi sajtó keveréke, a pedagógus szakmát és a szakmapolitikát ügyesen vegyítve nem egyszer megjelenítette a közélet problémáit, illetve a közösségeket érintő társadalmi-nevelési elképzeléseket. Nem véletlen az sem, hogy a megyei kiadványok mögött minden esetben szakszervezeti elképzelések és szakszervezeti funkcionáriusok húzódtak meg.

A lengyel mintát követve a központi apparátus tagja, az MDP Kulturális és Tudományos Osztálya munkatársa, az ötvenes évek művelődéspolitikájában mindvégig tevékenykedő *Székel Endréné* készítette elő az első hazai pedagógustábor tervét. Munkáját saját ambíciója nem irányíthatta, hiszen, mint *Szabolcs Éva* hangsúlyozta, a szakszervezeti szerepvállalásra utal, hogy e tárgyban hamarosan levélváltásra került sor a szakszervezet titkára és az oktatási miniszter között.

A levélíró *Erdei Sándorné* ugyan egy augusztusi, Pécsen megrendezendő konferenciát kezdeményezett, amely helyett azonban a pedagógiai kutatómunkák koordinálását szorgalmazó, azt áttekintő pártaktíva-gyűlés szerveződött. Az *Andics Erzsébet* vezette, a nyilvánosság tájékoztatására érdemesnek nem tartott vagy attól elzárt találkozón karolták fel a szakszervezet által szorgalmazott politika balatonfüredi tervét. Ekkor határozták el a tábor munkatervét és a program szakmai-politikai előkészítését.

Az előkészületeket 1958-ban *Kronstein Gábor György* is úgy említette, mint amelyet a szocialista pedagógia elkötelezettjei végeztek. Székelynére is utalt, amikor leírja:

„... a konferencia eszméje hónapokkal a XX. Kongresszus előtt született meg, kommunista kezdeményezésre” (118. o.).

Kronstein, a füredi konferencia jegyzőkönyvét elemezve, azt is feljegyezte, hogy a találkozásról *Nagy Sándornak* volt tudomása.

„Nagy Sándor referátuma beszámol az aug. 31-i kommunista aktíváról, amelyen a kutatási tematikát és a nyitvaálló kérdéseket beszéltek meg. Ez volt a párt előkészülete a konferenciára” (118. o.).

Faragó László, aki ugyancsak PTI-munkatárs volt, 1958-ban, a *Pedagógia Szemle* márciusi számában azzal magyarázta a füredi konferenciát, hogy a következő ötéves terv pedagógiai kutatásainak koncepcióját remélték ott megbeszélni. Ezt *Nagy Sándor* ugyancsak megerősítette. Az ilyen jelentősnek szánt szakmai-közéleti eseményt csak az az intézet szervezhette, amelynek a kutatásokhoz, illetve az állami/társadalmi program szakmai előkészítéséhez kompetenciája volt. *Zibolen Endre* (1958) a konferencia végső tartalmi meghatározását az 1956. augusztus 31-i pártaktíva-értekezlet határozatából következő munkatervhez kötötte.

A füredi tanácskozás megszervezésének feladatát a Pedagógiai Tudományos Intézet kapta. A lebonyolító – a hely biztosítója – a szakszervezet. Az állampárti elvárások alapján tevékenykedő, de azokat a saját szervezeti törekvéseivel kiegészítő szakszervezet bizalmának is megfelelő PTI közreműködése garancia volt arra, hogy az MTA Pedagógiai

Főbizottságának 1956. június 30-i ülésén kiélelt problémákat politikailag konform, konszolidált körülmények között tartja s vitatja majd meg a kiválogatott grémium. A PTI és a szakszervezett harmonikus együttműködésére utal, hogy *Erdei Sándorné* a miniszter számára írt – szeptember 19-i keltezésű – levelében felsorolta azokat a szakmai tanácskozásokon korábban már körvonalazott és a politika által is legitimált témákat, amelyekben véleménynyilvánítást várt a minisztertől.

A miniszterhez intézett kérdések jobbra azokat a problémákat tematizálták, amelyekről az MTA Pedagógiai Főbizottságának 1956. június 30-i ülésén, majd ennek nyomán a szaksajtóban is szó volt, mégpedig a „szocialista ember új műveltségi arculatának” kialakításáról, a pedagógiai tudomány és a közoktatás harmonizációjáról, a nyilvánosság demokratizálásáról, a gyakorlati igények kielégítésére fókuszáló, hasznosítható pedagógiai kutatásról és a pedagógiai és pszichológiai kutatások összehangolásáról.¹

Nagy Sándor 1958-ban mindezért írhatta le azt, hogy az akadémia Pedagógiai Bizottsága is a füredi konferencia rendezői között található.

A pártirányítású szakma balatonfüredi találkozásán nem csak a résztvevők, de a minisztériumi-intézeti hivatalnokok és szakemberek is vizsgáztak valóságismeretből, s nem maradtak szégyenben. A vendéglátók és a meghívottak abban közösek, hogy mindegyikük a szocializmus kereteit elfogadó, a szocialista eszmények megvalósítását feladatul vállaló pedagógia, a demokratikus szocializmus elkötelezettje. A közelmúlt szektás szakmapolitikájának átértékelésére utal, hogy a demokratizmus szélesedését jelző, ugyanakkor a szocialista eszmeiség kritériumát vállaló szakemberek impozáns névsora Balatonfüreden némileg bővült, amikor a plénum táviratilag néhány szakembert – *Prohászka Lajost*, *Kiss Árpádot* például – meghívott. Mindez azonban a társaság ideológiai karakterét nem változtatta meg.

Tanulmányunkban az említett szakkutatók által föltárt és bemutatott események utáni időszak szaksajtójának azon vonulatát mutatjuk be, amely a füredi táborozás kapcsán született meg.

A konferencia sajtóvisszhangja

Köznevelés, 1957.

A továbbra is a Művelődésügyi Minisztériumhoz tartozó, havonta két alkalommal megjelenő folyóirat, a *Köznevelés* 1957-ben először február 15-én jelent meg. Főszerkesztője változatlanul a miniszterhelyettes *Jóború Magda*, de a laptest összeállítója *Petró András*. Az évkezdő lapszám élén a főszerkesztőnek a megyei osztályvezetők január 29-i értekezleten elhangzott, szabadkozó, de higgadt oktatásügyi áttekintője olvasható: a budapesti iskolák hosszú szüneteltetése és a főváros vidéktől való több hetes elszakadása lehetetlenné tette az iskolák életében való tájékozódást. Mindezen túl a minisztérium dolgozói ekkoriban kizárólagosan politikai kérdésekkel, majd az alakuló minisztérium szervezeti és működési kérdéseivel foglalkoztak. *Jóború* a legelső közötti a nevelésügyben, akik vezetőként az október 23. utáni események értékelésére s az ellen-

¹ MOL XIX-1-2-j 3. doboz. 2865/1956. In: Szabolcs Éva, 2006b, 167–168.

forradalomnak minősített időszak kialakulásához vezető okok értelmezésére vállalkoztak.

A lap melléklete – az *Alsótagozati oktatás-nevelés* – a minisztérium Általános Iskolai Főosztálya közleményét tartalmazta a tantervi anyag átmeneti módosításáról. A tanítás időkiesése miatt egy 17 hétre tervezett tantervi anyagot tettek közzé, amelynek elvégzését minden iskola számára kötelezővé tették. Az év sok szempontból az újjákezdés, illetve az átalakítás éve lesz: egymás után jelezték létüket az iskolán belül létesített politikai jellegű szervezetek (Magyar Úttörők Szövetsége, Magyar Diákok Nemzeti Szövetsége, Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség), s kezdték el az új évfolyamok kiadását a minisztériumi, majd a szakszervezeti kiadású pedagógiai folyóiratok is.

A *Köznevelés* első 1957-es számainak kevés számú reprezentáns szerzője – *Jóború Magda*, *Lukács Sándor*, a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének főtitkára, *Vágó Benőné*, a TTIT történeti szakosztályának munkatársa, *Mezei Gyula*, *Faragó László* – nem utaltak a balatonfüredi eseményekre. A közleményekben, tájékoztató anyagokban, pedagógusi tudósításokban se esett szó minderről. *Zibolen Endre* Füred tanulsága címmel jegyzetet tett közzé, s mivel a kezdő számban, a korszak szerkesztői gyakorlatának megfelelően azt kérésre tehetette. S erre a jegyzetre reflektálva jelent meg a 3. számban *Hegedűs András* köszegi igazgató a témát kiszélesítő válaszevele.

Zibolen néhány hónappal a füredi találkozás után azzal a felütéssel kezdte érzelmekre apelláló, amúgy alig másfél lapoldalmi jegyzetét, hogy a zárónyilatkozat emléke is eltűnőben van. Úgy vélte azonban, hogy a történelmi hetek-hónapok eseményei ellenére sem szabad megfélekedezni a magyar szocialista pedagógiában a füredi táborozás eredményeiről, tartalmi és módszeres tanulságairól.

Hogy mi történt a táborban, amelyről a széles pedagógus társadalom a negyedévvél korábban néhány helyen megjelent *Zárónyilatkozat* alapján értesült, arról tudósított az értelmező-magyarozó jellegű – a laptest vezető anyagaihoz képest feltűnően rövid – cikk. *Zibolen* saját álláspontját előrebocsátva leszögezte, hogy korszakos jelentőségűnek értékeli a Pedagógiai Tudományos Intézet és a Pedagógus Szakszervezet közös, hat napos rendezvényét, amelyen hatvanegynéhány pedagógus vitatta meg a neveléstudomány 1956. októberében aktuális kérdéseit. Az elmélet (egyetemek és főiskolák pedagógiai tanszékeinek, továbbképző intézeteknek és a PTI-nek a dolgozói) és a gyakorlat emberei, továbbá az OM munkatársai, s amint a *Zárónyilatkozat* leszögezte: a „*méltatlanul kirekesztettek tudományunk területéről*” csoportjának képviselői: *Faragó László*, *Kiss Árpád*, *Mérei Ferenc* és *Vajda György* együttese számos dologban értett és nem értett egyet.

„Az elmúlt évek politikai viszonyaiból, nevelésügyünk és különösen elméleti pedagógiánk helyzetéből következik, hogy az állásfoglalásokban több volt az egyöntetű ‚nem’, mint az egyhangú ‚igen’. Általában teljes volt az egyetértés abban, hogy mit nem akarunk többé csinálni, hogy hogyan nem szabad többé eljárni. Teljes volt az egység a tekintetben is, hogy pedagógiánk történelmi feladata hazánknak, dolgozó népünknek szolgálata a magyar ifjúság nevelése útján.

[...]

Meggyőződésünk, hogy a nézeteknek ez az ütközése, az egyéni állásfoglalás szabadsága nem kisebb vívmánya a füredi tábornak, mint az alapkérdésekben megnyilatkozó egység” (*Zibolen*, 1957. 13. o.).

Füreden a „nem”-ek előre mutattak – állította a szerző, a résztvevők pedig oly szocialista pedagógia mellett tették le a voksukat, amely sajátjának tekinthető és a magyar nemzet jelenét és jövőjét szolgálja. *Zibolen* frazeológiája megfelelt a kornak, akkor is, amikor a tábor – érvelése értelmében érvényes s útmutató jellegű – megállapodásai mellett érvelt.

„A szocialista nevelés pedig számunkra az a nevelés, amelyik ezek között a valóságos feltételek között folyik a mának és a ma emberének átformálásáért és előre előkészíti az egymás nyomába lépő nemzedékek egyre nagyobb eredményekért megvívandó harcait. Természetes, hogy ettől a valóság talajában gyökerező pedagógiától idegen minden dogmába merevült skolasztikus spekuláció. Ez a pedagógia nem lehet közömbös-értéktelen a gyermekkel, nem lehet ellenséges az igazi humánummal – az emberi személyiséggel szemben” (13. o.).

Amellett szót, hogy egyedül a nemzeti elkötelezettségű pedagógia lehet szocialista. Az egész ember képzése pedig alapfeltétele a szocialista nevelésnek. A nemzetközi viszonyának tisztázására azonban, elismerte, nem feltétlenül a nevelésügy az illetékes.

Füreden három különböző bizottságban folyt a munka. Így vált lehetővé, hogy meg tárgyalják a pedagógia tudományos munkáját, a kutatási módszereket és mindennek kapcsolódását a közneveléshez. Mindezen túl az értekezlet arról is döntött, mit tart helyesnek a pártosság kérdésében, miféle módon alapozható meg a szocialista erkölcsi nevelés elmélete és gyakorlata, s miként látja jónak újjászervezni az Országos Közoktatási Tanács munkáját.

E különös műfajú közlemény arról tudósított, hogy szószerinti jegyzőkönyv készült a tanácskozáson, s annak közlésére a *Pedagógiai Szemlé*ben kerül majd sor. Így válik majd lehetővé a nyilvánosság biztosítása s az, hogy bármely pedagógus véleményét nyilváníthasson.

Hegedűs András A balatonfüredi program 60000 pedagógus programja legyen címmel két számmal később kapcsolódott *Zibolen* úttörő és szenvedélyes fölvetéséhez. A községi igazgató gyakorló tanárként kapott meghívást a balatoni táborba. Vegyes érzelmekkel érkezett a fürdővárosba, a neveléstudomány tudósaitól való félelme azonban alaptalannak bizonyult. Aggálya amiatt ébredt, hogy őt, aki a diszciplinának sem nem művelője, sem nem mély ismerője, a tanácskozás állami és tudományos tekintélyei lenézik majd. Hamarosan megértette, félelme alaptalan, s a találkozó centrumába a köztanító és a köznevelés került, hiszen

„A tanácskozás soha nem tért el attól a vezérlő elvtől, hogy az új magyar szocialista neveléstudománynak az éltető nedvet a magyar iskolákból kell szívnia, és a magyar iskolákba kell pezsdítő levegőt vinnie, a magyar iskolai nevelésnek kell tudományos inspiráló célkitűzést adnia” (*Hegedűs*, 1957. 74. o.).

A stílárius ékítmények mellett a visszaemlékezés minden eleme egybevágt az ülésről korábban megjelent közleményekben foglaltakkal. *Hegedűs* elsőként hozta szóba, s már bekövetkezettnek állította a fordulatot, a magyar hagyományokhoz való visszatalálást. Ugyan kétséges maradt, mely okok indokolták az irányváltást – a szovjet pedagógia fordításirodalmának túlzott jelenléte, illetve annak a magyar pedagógiára tett hatása – de az is bizonytalan, a szerző szerint mi a magyar. A magyar, a kézirat okfejtése alapján,

mindaz, ami a pillanatnyi helyi pedagógiai valóságban, illetve ennek a valóságnak a helyi hagyományában gyökerezett. A nemzeti sajátosságokra történő ily jellegű és mértékű hivatkozás az időszak sajátossága – amiben meghúzódott, ha kontúrtaalanul is, egyfajta áthallás a szovjetellenességre. A szerző szerint normává kell válnia, s éppen a füredi állásfoglalás nyomán, hogy létrejöhessen a magyar nevelőmunkát formáló, a tradíciókat megbecsülő és folytató magyar neveléstudományt szorgalmazó magyar művelődéspolitikai.

A főlemlegetett és igényelt tudósi felelősségvállalás felvetett néhány kérdést: mindezekelőtt azt az igényt, ami a helyzetfölmérést és a döntést a hozzáértők számára vindikálta. A bölcsek felismerték: a túlterhelés, a tanteremhiány, a túlszabályozottság következtében előálló uniformizálás s az idolszerű célképzet miatt kialakult didacticizmus kontra szabadság, magyarság és szépség dichotómiáiban a tanárnak a magyar kultúra és annak igényei mellett kell voksolnia. Tudósaink azt is szorgalmazták, hogy a fejlődés érdekében szét kell tekinteni a nagyvilágban – azaz ne csupán a keleti, azaz szovjet eredmények válhassanak etalonná.

Két másik kérdés ugyancsak nagy súllyal jelent meg. Fölvetődött, az iskolák nevelői nem olvassák a pedagógiai írásokat. Ennek magyarázatára oly válasz született, hogy az új, az olvasók eszméihez illeszkedő tudományos értekezéseknek bizonyosan jobb lesz a fogadtatása. S arra a dilemmára válaszul, ami a gyakorlat és az elmélet neveléstudományt fejlesztő szerepének kapcsán ébredt, az összefogást szorgalmazták.

A *Hegedűs*-féle levélben erőteljesen megnyilatkozott a nemzeti függetlenedés eszméje és a magyar pedagógia, mint szakma összefonódása. A jó szándékú és lelkesedő tanár annak a hagyománynak a követője, amelyben a nevelés nemzeti jellegű maradhat. Másrészt a szerzőt nem hagyta el a realitásérzete sem: a „*magyar szocialista*” neveléstudomány megteremtését mint elérendő célt ötször is hangsúlyozta. A legtöbb szakszerző, miként *Hegedűs* tanár is, a nevelésügyet olyannak képzelte, amelyben a nemzetközi szocializmus eszményével összefonódhatott a „magyar” eszmény.

Zibolen Endre és *Hegedűs András* egymástól függetlenül nem látszó felszólalását 1957-ben a *Köznevelés* lapjain nem követte további, a balatonfüredi programot főlemlegető közlemény. A pártpolitika, a kultúrpolitika és az oktatáspolitikai számára az általuk jelzett gondok, függetlenül attól, hogy a XX. kongresszust követő önvizsgálat, a magyar vezető pedagógusok balatonfüredi állásfoglalása vagy az októberi események pedagógiai követelése nyomán tudatosultak, megválaszolandóak maradtak.

Pedagógiai Szemle, 1958

Az 1956/1957. tanévben az oktatásban 1 399 600-an részesültek, ebből 1 229 097 volt általános iskolai tanuló, középiskolai mintegy 140 000, főiskolai-egyetemi pedig 32 000 környékén (*Erdész Tiborné*, 1957). E tanulólétszám képzését 60–70 000 pedagógus látta el. Számukra készült a Pedagógiai Tudományos Intézetben szerkesztett, az iskolaügy pedagógiai kérdéseit tudományos keretek között taglaló *Pedagógiai Szemle*. Az elméleti megközelítés és a kortárs szaktudományi igény szempontjából – a hazai neveléstudományi sajtótermékek közül egyedülként – tiszta profilú periodika 1957 közepétől havilapként jelentkezett, s ekkor 6200 példányban adták ki.

A havi megjelenés első évében alakult ki a rovatstruktúra, amelynek élén „A nevelés elmélete és gyakorlata” állt. Rendszeresen jelentkezett a Neveléstörténet és a Pszichológia rovat, továbbá a Szemle, a Könyv-, a Folyóiratismertető s az eseményeket rögzítő Krónika, illetve a kiadványozáshoz szükséges Bibliográfia. Egy év alatt ugyancsak megnövekedett, 130-ra nőtt a közlemények száma, emögött azonban ennél a számnál kevesebb szerző húzódott meg. S a közlemények között megtalálhatók a korábban meg sem tűrt pszichológiai érdeklődésre utaló szövegek is.

1958 januárjában, megkésetten, de annál hevesebben kezdte el a lap szerkesztősége, nyilván kiadói és fenntartói egyetértéssel, a balatonfüredi tanácskozás kritikai értékelését. Ennyi idő kellett ahhoz, hogy a tanácskozásról alkotott vélemény politikailag kikristályosodjon és intézményesedjék. A füredi vita marxista fölbecsülésének első lépésére *Ágoston György* vállalkozott. Miként 1956 első felében és még korábban a szakmai fórumokon nem egy alkalommal megtette, a *Mérei Ferenc* által képviselt nézetet ismét erőteljesen támadta. Most azért kárhoztatta *Méreit*, mert annak felfogása szerint hazai szocialista kultúránknak

„... formájában és tartalmában egyaránt mélységesen nemzetinek kell lennie.” (idézi *Ágoston*, 1958. 6. o.)

Ágoston állásfoglalásához hasonlatosan ugyancsak megbélyegezte *Méreit* a 2. számban *Bence Gyula*, majd az 5., a vitát lezáró számban *Nagy Sándor* (*Bence*, 1958; *Nagy*, 1958). A teoretikusok szerint a nemzeti jellegnek ilyenfajta szerepet juttatni antimarxista nézetre vall, vagyis revizionizmus. *Ágoston* a marxista örökség értelmében kijelentette:

„A kultúra szocialista tartalmáról és nemzeti formájáról szóló formula tehát a marxizmus helyes álláspontját fogalmazza meg a kultúra kérdésében, alkalmazva egy adott jelenségkörben az általános és különös dialektikáját. Mérei szemfényvesztő módon a dogmatizmus ellen akart támadást intézni a dialektika oldaláról. De íme, valójában a dialektika ellen intéz támadást a dogmatizmus oldaláról. Szükségképpen jár így mindenki, akinek nem a dogmatizmus fáj igazán, hanem a marxizmus-leninizmus [...]” (1958. 7. o.)

Amikor *Ágoston György* tanszékvezető docens iratát közölte a *Pedagógia Szemle*, nem a szakma tudományos problémáját megoldani akaró magányos tudós lépett a nyilvánosság elé, hanem egy ideológia propagátora.

Korábban 250 példányban sokszorosították s a hatalomban maradtak a kiválasztottak számára megküldték a füredi tanácskozás felszólalók által autorizált, mellékletekkel kiegészített, ámbár rövidített jegyzőkönyvét. Arról azonban nincs feltárt följegyzés, hogy az eredeti kézirat szövege miféle korrekciókon mehetett keresztül.

A véglegesnek tekinthető jegyzőkönyv várható közlésére amúgy *Zibolen Endre* 11 hónappal korábban utalt (*Zibolen*, 1958). A dokumentum nyilvánosságra hozatala ugyan elmaradt, de mindazok, akik véleménye iránt érdeklődött a pedagógiai kérdésekben illetékes szakmai-politikai elit, részesedtek a stencilezett anyagból. E munka néhány részletéről utólag, a *Pedagógiai Szemle* lapjain lezajlott vita végeztével *Szarka József* tudósított a *Köznevelés* 1958/12., azaz nyár elején megjelent számában.

Szarkának határozott elképzelése lehetett a vita végeredményéről. Ő az, aki, szocialista elkötelezettsége okán, vagy mert vállalta, vagy mert feladatául kapta, a *Pedagógiai*

Szemle új szerkesztője lett. S ő lehetett az, aki a lap Füred-vitájának tónusát adó *Ágoston*-cikkhez az alábbi lábjegyzetet fűzte:

„Szükségesnek tartjuk, hogy a balatonfüredi konferencia anyagával – kritikai értelmezés formájában – foglalkozzunk. E célt szolgálja *Ágoston* György írása, melyet – elgondolásunk szerint – további cikkek követnek. (Szerk.)”²

Ágoston s a füredi találkozás bírálói vagy mint résztvevők, vagy/és a jegyzőkönyv alapos ismerőiként keltek a hagyományos szocialista pedagógia védelmére, s támadták a revizionisták vezéralakjának tekintett *Ágoston* által a *Nagy–Losonczy* csoport tagjaként főlemlített, nyelvi formulái miatt nacionalistának mondott *Mérei Ferencet*. A vitában olyan, a jegyzőkönyvet ismerő tanár is megszólalt – *Kronstein* –, aki vitairata appendixeként tette közzé vallomását, mely értelmében észrevételeinek nincs szubjektív mozzanat, a résztvevők közül senkit nem ismer személyesen, irányukban nincs benne sem vonzódás, sem ellenszenv, s csak egy forrásból, a konferencia jegyzőkönyvéből származtak a konferenciára vonatkozó ismeretei.

Ágoston januári vitáirában mindvégig amellett érvelt, hogy *Mérei* nem csupán egy marxista tételt vetett el, hanem a dogmatizmus és a sztálinizmus elleni harc ürügyével a marxizmus és a lenini örökség ellen fordult (*Ágoston*, 1958). S a szocialista értékeket támadó fél sikerességének oka ebben rejtett – emiatt feleltek meg teóriává összeálló kijelentései sokak ízlésének. *Méreinek* a marxizmus-leninizmus eszméjét lejárató fejtegetései, szovjetellenessége, nemzeti aggodalmának túlzásai úgyszintén ezzel az attitűdjével magyarázhatóak. *Ágoston* következtetése ezért az, hogy a *Mérei* által levezényelt füredi megnyilatkozás az ellenforradalom nyílt előkészítésének tekinthető.

A balatonfüredi negatív megnyilvánulások karmestere, vonta le a következtetést *Ágoston*, nem más, mint *Mérei*; de mindaz, amit kimondott vagy sugalmazott, hamisság:

„Egészen természetes, hogy ez a szemlélet 1956. október 23-a után a felszabadulás utáni egész korszak közoktatásügyi, pedagógiai eredményeinek elutasításává, az elmúlt 12 esztendő közoktatásügyi politikáját teljes egészében bűnösnek bélyegző deklarációvá vált” (*Ágoston*, 1958. 12. o.).

Ágoston György, *Bence Gyula*, *Kronstein Gábor György*, *Nagy Sándor*, *Pálffy Zoltán* tanár és mások, a résztvevők szinte valamennyije kényszerűen s a maguk jól felfogott érdeke szerint elismerte, esetleg méltányolta a füredi konferencia pozitívumait, de mindenki rámutatott valamiféle, a marxizmus ideológiájával szembenálló, ellenséges, a konferencián felerősödő s ott vissza nem utasított nézetekre. Ez a körbetekintés és óvatosság a korszak sajátja. Az értékek megnevezését a vitázáró szerkesztőségi megjegyzés se kerülhette el. Az értékeket ugyancsak hangsúlyozó *Faragó* és *Zibolen* pedig inkább konstruktívnak, semmint felforgatónak vélte a konferencián részt vevők megnyilvánulásait. Ezt a lelkesedést fel is róta számukra a szerkesztőségi utószó szerzője, illetve a vitát összegző *Nagy Sándor*.

Bence Gyula budapesti általános iskolai igazgató a 2. számban a vita egyik legterjedelmesebb hozzászólását tette közzé. Írása elején leszögezte, hogy a konferencia megrendezését a hazai pedagógia eredményeinek fölismeréséhez és a továbblépéshez elen-

² A *Pedagógiai Szemle*, 8. 1. sz. 5. o. „A nevelés elmélete és gyakorlata” rovat kezdőoldalának lábjegyzete.

gedhetetlennek találja. A konferencia sorsdöntően meghatározó referátuma *Mérei Ferencé* volt – s a továbbiakban *Bence Mérei* gondolatait mutatta be, nyersen bírálva azokat. Mégpedig azért, mert *Mérei* a *Rajk*-ügy kifejlésével bezáróan úgy tekintett a felszabadulás utáni korszakra, mint amelyben megszűnt az önálló magyar művelődésügy, s így az annak részét képező nevelésügy is. *Mérei – Lukács Györgyre* hivatkozva – a dogmatizmus megjelenését abban a sztálini elvben látta, amely szerint a szocialista kultúra tartalmában szocialista, formájában pedig nemzeti. A művelődés tartalma ezért nem lehetett magyar ügy – ami abban magyarnak tűnhetett, az csupán formája. *Bence* nem találta igaznak *Mérei* végkövetkeztetéseit s a belőle fakadó feladatokat sem. *Mérei* állásfoglalásával szemben azt képviselte, hogy a nevelésügy válságát a párt közoktatás-politikája okozta, nem pedig az eredeti, szovjet eredetű eszme.

A hazai pedagógiai munka meglétére bizonyítékokat is sorolt. Az 1950-ben kezdődő nevelésfejlesztésnek nem lehetett elegendő muníciója, s az elvhűség biztosítására a szakemberek a fordításirodalmat javallták. A szovjet pedagógia történeti és kortárs eredményei hasznosultak és a hazai munkára ösztönzőként hatottak. Értékesedését támogatta a Pedagógiai Tudományos Intézet működése, de *Bence* azt is hangsúlyozta, hogy a füredi hozzászólók destruktív csoportjának néhány tagja – ki másokra, ha nem *Faragóra* és *Zibolnre* célzott ekkor – ebből az intézetből került kik. S adatai között azt is a bizonyítékok közé sorolta, hogy a párt és a kormány mekkora anyagi erőfeszítésébe került a fiatal szakemberek képzése. Végezetül *Bence* – szinte megismételve a legkülönbözőbb fórumokon elhangzott érvrendszerek adatait – a művelődéspolitikai létének bizonyítását is elvégezte: köznevelési párthatározatokat, a II. Kongresszus által is elismert nevelési eredményeket citálta.

Bence az apologetika eszközéhez nyúló *Méreit* a népiskola és a népoktatás helyett a középiskoláztatást előtérbe állító fasiszta eszmeiség meghatározottjának, annak érdekében fellépőnek állította. Ezen túl felrótta neki, hogy mindazokra a hibákra, amelyeket elővezettek, már az 1954-es központi vezetőségi határozat is rámutatott, amikor

„Első helyen szól a közoktatáspolitikai elvi, tudományos megalapozottságának hiányosságairól. Kiemeli az általános iskolák fejlesztése terén mutatkozó lemaradást, az oktatás tartalmi hiányosságait, a szovjet példa mechanikus másolásából eredő hibákat, valamint történelmünk, nemzeti kultúránk értékeinek megfelelő oktatása és megszerettetése, ifjúságunk hazafias nevelése terén fennálló hiányosságokat.” (*Bence*, 1958. 106. o.)

Mérei, amikor tényekkel érvelt, a föltárt hiányosságokat ismételte. Megbocsáthatatlan hibája azonban az, hogy elvetette a „szocialista tartalom és nemzeti forma” marxista tételt. S ebből következik, hogy *Mérei* önálló magyar művelődéspolitikát felvázoló tanácsaival nem kell érdemben foglalkozni.

Bence gondolatmenetét szinte folytatta *Kronstein Gábor György* (1958). A budapesti általános iskolai tanár *Pedagógus-gondolatok Balatonfüredről* közleménye ama *Ágoston György*-i hang újrajtonálása, mely szerint a revizionista, nacionalista, ellenforradalmi eszmék azokra a pedagógusokra hathatnak, akik számára a párt politikája nem kellően megvilágító erejű. S kritikus módon rávilágított arra, s ez kedvelt toposza ennek az időnek, hogy a Füreden intonált problémák oka abban rejlik: a minisztérium és a szakszervezet a párt és a pedagógusok közti közvetítő, illetve felvilágosító munkája korábban nem volt tökéletes.

Kronstein szerint a konferencián elhangzott, szerinte a politikai alapon szerveződő jobboldaliak, továbbá a túlhajtott, egyoldalú tagadás által revizionistává váltak, valamint az alapjában marxista, de részleteiben revizionista befolyásoltságúak véleménye összefüggött egyéb megnyilvánulásokkal. A Táncsics-körben hangsúlyozták már, hogy a revizionizmus Füredre lokalizálása hiba, hiszen az éppúgy megelőlegeződött az Akadémia Pedagógiai Főbizottsága június 30-i ülésén, mint később a *Petőfi*-kör első pedagógia-vitáján (*Kronstein*, 1958). A szerző tanulságos jegyzőkönyv-elemzésének megállapítása az, hogy a füredi konferencia téziseinek tartalma korábban – s a kommunista nevelési szakemberek jóvoltából – körvonalazódott, s a revizionisták a táborban fondorlatosan túldimenzionálták azokat.

A két pedagógus ideológiai értelmezésekre összpontosító vitairata után a *Pedagógia Szemle* 3. számában a PTI munkatársa, az FPSz matematika tanszékének vezetője, a füredi tanácskozáson részt vett, *Kronstein* által a józan tudományosságot megvédő vitavezetőként értékelt *Faragó László* szólalt meg.

Faragó a vitában korábban jelentkezőkkel s a nyilvánosság szűkebb fórumain hasonlóképpen vélekedőkkel szemben a füredi konferencia és az októberi események közt láttatott kapcsolat elosztatására törekedett. Érthető ez, hiszen – akárcsak *Zibolen* – ő is a PTI munkatársa. Kettőjüket a vitatársak hol nyíltan, hol burkoltan a revizionisták uszályába kerülteként láttatták. *Faragó* nyilván *Ágostonnak* válaszolt, amikor azt állította, hogy a füredi eszmék nem hathattak széles körben, ha a jegyzőkönyvet nem tették megismerhetővé:

„De Füred objektíve sem játszotta az októberi-novemberi események előkészítőjének szerepét, hiszen semmiféle negatív hatást sem gyakorolt a széles tömegekre – még a pedagógustömegekre sem, akik a füredi eseményeket és téziseket még ma sem ismerik pontosan” (*Faragó*, 1958. 212. o.).

Faragó javaslataira, melyekben számba vette a füredi problémafelmérésből következő feladatokat, legalábbis a lap teremtette nyilvánosság előtt senki nem reflektált. A füredi referátumokat és vitákat nem ismerő, azokról csak a vita kapcsán nyilvánosságra került szemelvényekből tájékozódó *Pálffy Zoltán* budapesti tanár, *Faragó* érvei ellenére, továbbra is az ellenforradalmi események egyik előzményének tartotta az eszmecegerét, s e véleményének hangot is adott (*Pálffy*, 1958).

A vita vége közelében megnyilvánult *Zibolen Endre* (1958) reflexiói közül e tanulmányunk tárgyát illetően csupán két mellékes vonás hangsúlyozható. Az, hogy az ország központi szakmai intézetében jelentős szerepben dolgozó szerző „élni kívánt a lehetőséggel”, amikor kéziratát elkészítette, arra mutat, hogy a lapszerkesztőség közreműködött a vita résztvevői megválasztásában, valamint arra, hogy a *Zibolen* számára megadott jelenlét – meglehet, a nyilvánosság miatt – egyben esélyteremtő alkalom is. Pontosnak szánt eseménytörténeti megközelítése, önálló tapasztalatai és hatásosan kifejtett érvei azonban nem találtak meghallgatásra – s a szerző belátta, hogy egerúthoz csak a szocialista nevelés melletti határozott állásfoglalásával juthat.

A Pedagógiai Tudományos Intézet igazgatója, *Nagy Sándor* vitázárójában összegezte a vitaanyagot. Hiteles lapnyilvánosságot kapott, hogy a balatonfüredi konferenciát az akadémiai Pedagógiai Bizottság, a PTI, a Pedagógus Szakszervezet együttesen rendezte az Oktatásügyi Minisztérium képviselőinek bevonásával, azért, hogy a II. ötéves terv

számára a neveléstudomány előtt álló megoldandó feladatokat viták sorozatában tisztázzák (Nagy, 1958). S ugyan a konferencia programja egy augusztus végi pártaktíva határozata nyomán állt össze, a konferencia kezdetekor a munkarendet megváltoztatták. Ennek következménye, hogy a pozitív fejlemények mellett sajnálatos antimarxista és revizionista törekvések is a tábori fórumra kerültek, amelyek annullálására a résztvevők nem voltak képesek.

Nagy kedvezően ítélte meg a magyar neveléstudomány hibáiról elhangzott bírálatot, általában az ahistorizmus elutasítását s a nemzeti hagyományok évtizedes elhanyagoltságának szóba kerülését, a vulgarizmus ellen történt föllépést, amellyel a korábbi vizsgálatok a különböző szerzők munkásságához közeledtek. Maga is egyetértett a „stempliző pedagógia” okozta torzítások elleni állásfoglalással. A kutató és gyakorló pedagógusok közti távolság csökkentése, a pedagógiai kutatás mindkét oldal számára történő megnyitása, az eredmények kölcsönös felhasználása ugyancsak olyan konferenciátézis, amely Nagy – meghatározó – véleménye szerint is támogatandó volt. A nevelőmunka szabadságának újradefiniálása is elfogadhatónak mutatkozott számára, miként az is, hogy a túlsúlyban lévő elméleti kutatómunka mellett növelni érdemes a kísérleti kutatások számát.

Nagy a progresszívként ható nézetek mellett ugyancsak felsorakoztatta azokat a véleményeket, amelyeket hibásnak, netán antimarxistának és revizionistának tekintett. A „tartalmában szocialista, formájában nemzeti kultúra” tétel pedagógiai értelmezését szintén elvégezte. E kárhoztatott kérdéskörhöz kapcsoltnak látta azt a hamis érzékenységet, amely a nemzeti hagyományok elvékonyodására figyelmeztetőkre volt jellemző. Mindent *Mérei Ferencnek* a konferencián elhangzott okfejtése kapcsán mondta el.

Az elutasított nézetek második körét *Zibolen* tanácskozási tevékenységéhez – neveléstörténeti jellegű periodizációjához – kapcsolta, s rámutatott annak negatív optikájára. Kisebb teret kapott a konferencián *Pataki Mária* szerepléséhez kapcsolt szovjet pedagógia elleni támadás jellemzése s a pedagógia cél- és eszközrendszerét ért bírálat.

Konklúziója – annak az eseménymagyarázati algoritmusnak megfelelően, amelyet 1957–58-ban a pártos értelmiség fejlesztett ki – baljós és ugyanakkor önáltató:

„[...] mindezek összefüggésükben az abban az időben kibontakozó, lényegében revizionista álláspont és magatartás behatolását mutatják a balatonfüredi konferencia anyagába. Nem kétséges kapcsolatuk olyan álláspontokkal, amelyek abban az időben a tudomány széles területén országos viszonylatban hatni törekedtek, s amelyek összefüggnek a tragikus ellenforradalmi eseményekkel” (Nagy, 1958. 415. o.).

Baljós, mert fixálta a kommunista nézőpontot. Önáltató, mivel túlértékelt s kiterjedt hálózatban láttatta az ellenzékiesen gondolkodók – amúgy baloldali s rendszerkonformitásra törekvő – tevékenységét.

A vitát lezáró szerkesztői utószó a *Nagy Sándoréinál* jóval nagyobb összefüggések fölrajzolására vállalkozott. S a vita kimenetelét a szocialista pedagógia alakjai jelentős összefogásának és győzelmeként láttatta.

„A füredi vita arra mutat, hogy tudományunk területén a marxista-leninista álláspont védelmében olyannyira kívánatos eszmei harc kibontakozóban van. Nem állítjuk, hogy a revizionista és polgári nézeteket a pedagógia területén sikerült teljes mértékben feltárni, leleplezni, vagy éppen megsemmisíteni, de ezen nézetek egy meghatározott köréből sikerült szókimondó és félreérthetetlen bírálatot mondani. Talán nem túlzás Ágos-

ton György, Bence Gyula, Szokolszky István, Szarka József, Nagy Sándor írásaiban egy ideológiai offenzíva tendenciáját felfedezni. Mert csak üdvözölni lehet azt, hogy a füredi vitában a személyeskedéseket lehetőleg kerülve, s adminisztratív eszközökre nem sandítva, a hozzászólók eszmei, tudományos fegyverekkel igyekeztek felsorakozni a marxista pozíciók védelmére. Meggyőződésünk, hogy továbbra is ez lesz az útja tudományunk, egész szocialista kultúránk egységes továbbfejlődésének” (A szerkesztőség zárószava, 1958).

A legtekintélyesebb pedagógus szakmai közéleti fórumon lezajlott tehát egy éles hangú, kíméletlen vita. E vita értékeléséhez érdemes tekintetbe venni, hogy az elkeseredett eszmecserének teret adó folyóirat minden szakmaisága ellenére állampárti befolyású szakma-, oktatás-, művelődés- és kultúrpolitikai játéktér volt. S a szerkesztők és megszólalók lényegében ugyanannak a játéktérnek a játékosai. A vita kimenete ugyan tanulságos a szocialista pedagógia további alakulása szempontjából, de annak léte nem vált kérdésessé.

Köznevelés, 1958

A *Köznevelés* 1958-as évfolyama első számában az igazgatók előadássorozatának második témájához, azt gazdagítandó, alig oldalnyi tájékoztatót tett közzé a szerkesztőség. A kartársaknak szóló sillabusz készítője – a szerkesztőségi stáb és feladat ismerője, nyilván a célfeladatát végző minisztériumi vagy aközeli munkatárs – névtelenségben maradt. A dogmatizmus és revizionizmus egyes megnyilvánulásait és a magyar népi demokrácia történetét vázoló előadástervben szó esett annak 1956-os megnyilvánulási formájáról:

„Különösen romboló hatással volt a sajátos ’magyar út’ hirdetése, amely felelevenítette és szította a mélyen gyökerező nacionalizmust, és egyben a szovjetellenesség fokozását is jelentette” (Dogmatizmus és revizionizmus, 1958).

A szerkesztési elveiben és tartalmában erőteljesen átalakult miniszteriális folyóiratban az évfordulók kapcsán terjedelmes hagyományfenntartó szövegek, a kulturális tradícióra utaló, annak jelenlétét demonstráló közlemények és fényképek, művészi reprodukciók, új pedagógiai témakörök – kollégiumi nevelés, KISZ, napközi otthon, úttörők, értelmi és testi fogyatékosok, családi és iskolai nevelés összhangja – és a nemzetközi neveléstudományi kapcsolatok eredményeiről beszámoló írások tömege jelent meg. A közösségi élet különböző szintjeinek megjelenítése, leírása és az ezzel foglalkozók tájékoztatása, módszertani segítése vált feladattá. A szakcikkek pedig a pedagógiai tájékoztatásnak, illetve ismeretterjesztésnek megfelelő szerkezeti, stiláris és érvelési eljárásúakká váltak.

Kállai Gyula művelődésügyi miniszterből államminiszterré nevezése s az új miniszterelnök, az eredeti foglalkozása szerint tanítónő, a Magyar Rádió volt elnöke, *Benke Valéria* személyükben a művelődéspolitika megerősödését jelezték. A népfontos és a propagandamunka szerephez jutott a nemzet kulturális átalakításában, s mindebben szükség volt a pedagógusok közreműködésére. A kormány február 14-i ülésén *Jóború Magdát* felmentették művelődésügyi miniszterhelyettesi tisztségéből, s helyére a Központi Bizottság frissen kinevezett rendes tagját, *Ilku Pált* ültették. A kinevezéssel egyidejűleg

Jóborút Ilku váltotta fel a *Köznevelés* főszerkesztőjeként is: mindez tovább gyorsította a lapnak a korábnál a kor szóhasználatára szerinte demokratikusabb, de inkább csupán árnyaltan közéletibb jellegűvé alakulását.

Az egyetlen jelentős – pontosabban: exponált helyzetben lévő – magyar szaktudományi lapban, a *Pedagógiai Szemlé*ben öt számon keresztül lezajlott balatonfüredi konferencia-vita egyetlen alkalommal gyűrűzött át a *Köznevelés* lapjaira, s éppen ez mutatja, milyen szoros szálak húzódtak meg a két lap között, s hogy a lapok által képviselt nézetek és szerkesztőségi elvek között ugyanúgy nem volt különbség, miként a vezető munkatársi gárda is egyazon körből toborzódott. A június közepén megjelent cikk azonban határkönek számít: ezek után a szaksajtó nyilvánossága előtt szalonképtelenné vált a kérdés föllejtése.

Szarka József – a *Pedagógiai Szemle* főszerkesztője – a *Köznevelés* olvasói számára röviden bemutatta és összefoglalta a lapjában lezajlott, éles hangú s véleménye szerint későn megkezdődött eszmecsere. Kivonatolt ismertetését és értékelését azzal indokolta, hogy korábban éppen a *Köznevelés* hasábjain jelent meg két-három, a balatonfüredi konferenciával kapcsolatos – az olvasókban hamis következtetéseket kiváltó – írás, amelyek szerzőit azonban nem nevezte meg. Megmagyarázza viszont, miért maradt el (az amúgy *Zibolen Endre* által bejelentett) a konferencia a felszólók által átnézett és jóváhagyott jegyzőkönyvének publikálása, különösen, hogy abból a *PSz*-vitában részt vevők gyakorta – szó szerint éppúgy, mint tartalmilag – idéztek.

„A konferencia jegyzőkönyvét 250 példányban sokszorosítottuk és megküldtük a pedagógiai kérdések iránt leginkább érdeklődők és leginkább érdekeltek egy csoportjának: a pedagógia kutatóinak, oktatóinak, a művelődésügy irányítóinak. Szélesebbkörű terjesztésére nem volt lehetőség, amellyel ez nem is lett volna célirányos. Az egész anyag közvételével minden bizonnyal csak zavart okoztunk volna, ennek előidézése, illetve fokozása pedig nem lehetett célunk. Hogy miért vitatkoztunk mégis az ott elhangzottakkal és miért idézzük az ott elmondottakat? Azért, mert veszélyes, revizionista, a szocialista pedagógiai köztudatot bomlasztó nézetek láttak napvilágot Balatonfüreden” (*Szarka*, 1958. 269. o.).

Szarka állítása szerint a pedagógus közvélemény egy részében tovább éltek a Füreden elmondott, előzményekkel rendelkező (és természetesen utóregző) vélekedések. Leleplezésük, bírálatuk, elítélésük pedig jogos, időszerű és szükséges.

Szarka vitaismertetésében, miként a folyóirat-vitában, célpontul *Mérei*, *Zibolen Endre* és a füredi konferenciát homogén szellemiségűnek állító *Faragó László* eszmeisége és magatartása állt. *Mérei Ferencet* revizionistaként mutatta be. *Zibolen Endrének* bűneként róta a balatonfüredi konferencián elmondott, a hazai pedagógia 1950 utáni fejlődését bemutató, kárhóztató értékelését. Mivel a bemutatott szakasz a marxista pedagógia térhódításának az időszaka – állította *Ágoston*, *Bencze*, *Nagy* és *Szarka* –, ezért minden torzulása ellenére értéknek látható. Ugyanakkor az a művelődéspolitikai, amely magába foglalta a pedagógikumot, hibái mellett sem tekinthető nemzetietlennek. *Zibolen* pozícióját *Szarka* azzal is gyengíteni vélte, hogy föllejtette: ő volt az, aki bizonyos kérdésekben módosította, illetve kiegészítette Füreden képviselt álláspontját.

Szarka megszólalása tehát abban a minisztériumi folyóiratban történt, amely korábban

„lényegében helytelenül tájékoztatta, e kérdésben bizonyos fokig dezorientálta olvasóit” (Szarka, 1958. 270. o.).

Azon kevés alkalmak egyike ez, amikor a pedagógusok számára kizárólagos tekintélyként megjelenő oktatáspolitikai lapot visszavonulásra kényszerítette egy, a tudományt hivatalból inkább képviselő intézet, illetve annak szakembere. A hivatalnokszerkesztő a politikusok és a pedagógiai szakemberek összefogása eredményeként visszavonulót fűjt³.

Szarka, a főszerkesztő, a szakember-publicista véglegesen lezárta a füredi konferencia ügyét:

„A füredi konferenciáról nyilvánosan ezután már valószínűleg nem fogunk vitatkozni” (1958. 270. o.).

Mindezek után Szarka József került abba a helyzetbe, hogy kanonizálhatta a konferencia pozitívumait is:

„A konferencia pozitívumait tárgyilagos, mértéktartó módon leginkább Nagy Sándor foglalta össze [...] Ezek: [...] a nemzeti hagyományok elhanyagolásának, az ahistorizmusnak, a provincializmusnak, az úgynevezett „stemplizó-pedagógiának” az elítélése. Helyes volt a kritika etikájának kérdését felvetni és tárgyalni, a gyakorló pedagógusoknak a tudományos kutatómunkába való minél szélesebb bevonását sürgetni. Hasznos volt, hogy szóba került az oktatásmódszertani szabadság helyes értelmezése, a kutatási tematika kívánatos arányainak kialakítása, az óvodai nevelés, az aspiránsképzés problémái, a neveléstudomány és az oktatásügy viszonya” (Szarka, 1958. 270. o.; Nagy Sándor, 1958. 407–415. o.).

A *Pedagógiai Szemle* 1956/5. számának szerkesztői utószava és az előbb elemzett, Szarka József nevével fémjelzett közlemény szófordulatai, mondatszerkesztései között nagyfokú a hasonlóság (A szerkesztőség zárószava, 1958.). Nem túlzás azt állítani, hogy ennek oka a szerzői azonosság.

Összegzés

A szaksajtó vezető két lapja nem egységesen lépett föl a Balatonfüreden történtek értelmezésében. A *Köznevelésben* 1956-ben megjelent közlemények szerzői pozíciója – a kutató Zibolené és egy gyakorló tanáré – egy pillanatra az elméleti-gyakorlati pólus áhított egymással járását bizonyította. Mindkét megszólalt, a szerkesztőség tekintélye jóvoltából hitelesnek ítélt személyiség részese volt a tanácskozásnak, s emiatt több módon megítélhetőek. Másként láthatják őket azok, akik ugyan támadták a füredi progresszivitást Zibolen módján képviselőket, ám maguk is jelen lehettek a konferencián (pl. Nagy Sándor), s másként, akik nem voltak jelen.

A konferencia, köszönhetően a PTI 250 példányos jegyzőkönyv-sokszorosításának és a *Pedagógiai Szemlében* ugyancsak megkésvé kirobbanó vitának, elhíresült. Hogy ér-

³ A közíró szerepében tetszelgő tévedhetetlen újságíró eszményét, január 27-i országgyűlési beszámolójában, majd a *Köznevelésben*, mint a megfelelő szakmai fórumon maga Kádár János is megtépázta. V.ö. *Köznevelés* 1958. 4. 73–75.

deklórással tekintettek ez ideológiai problémává vált szakmai kérdésre, azt a vitázáró 5. számban megjelent rövid hozzászólás bizonyítja. *Pálffy Zoltán* fel is róttá a köztanárok beavatatlanságát a problémába:

„[...] fájlaltuk mi „szürke” pedagógusok, hogy a füredi tábor referátumait és vitáit annak idején saját fülünkkel nem hallhattuk, és amennyire nehezményeztük, hogy a füredi anyag ilyen késve és most is csak „szórványos szemelvényekben” került nyilvánosságra, éppen annyira örülünk a kérdést tárgyaló cikksorozatnak” (*Pálffy*, 1958. 417. o.).

A *Pedagógiai Szemle*, amelynek szerkesztői joggal érezhették magukat érintettnek az ügyben, mivel többnyire meghatározó alakítói voltak az 1956 előtti magyar pedagógiának, hosszas kivárással, csak 1958-ban lendültek ellentámadásba. Az események után több mint egy évvel; a miniszteriális átalakulás és a nevelésügy belső hangsúlyainak áttevődése nyomán, amikor egyértelművé vált, hogy az októberi események ellenére sem a pozíciójuk nem változott meg, sem a szocialista pedagógia státusza. Az a pozíció, amelynek egyszerre politikai, szakmapolitikai és tudományos súlya volt. A *Pedagógiai Szemle* öt számában ideológiai indokokkal szerteúzták a hivatalos szakmán kívül ébredő Füred-mítoszt, nemzeti karakterűnek látott – azaz a politikailag legkényesebb – törekvések közül a revizionizmus címkéje segítségével leválasztottak néhány szakembert és nézetet, s e művelet eredményeként joggal tekinthettek magukra a vitában állva maradt győztesként, akik kisajátíthatják a tanulságokat. S hogy mindez megtörtént, azt *Szarka József* 1958-as *Köznevelés*-beli cikke reprezentálta.

Mivel lehet indokolni a balatonfüredi konferencia eseményeinek átértékelését, ha a szaksajtóban lezajló vita kimutatta, korábbra datálhatóak az ottani kritika elemei, s ha csupán a szocialista nevelést amúgy maguk is vallók egyik csoportja kényszerült partvonalon kívülre? Erre egyetlen ésszerű magyarázat lehet: a nyilvánosságban meg nem jelenő – forráshiány miatt egyelőre azonosíthatatlan – körökben karakteresen másként értékelték az eseményt. Avagy, mindezek híján: a hivatalos, a szocialista pedagógia bátyáit védők egy némileg saját maguk által kreált fantomképpel vették fel az ideológiai harcot, és statuáltak végül – példát saját belső ellenzékük számára.

Irodalom

A füredi platform (1956): *Köznevelés*, 12. 20. borító 2.

A szerkesztőség zárószava (1958): *Pedagógiai Szemle*, 8. 5. sz. 417–418.

Ágoston György (1958): Küzdjük le az ellenséges, revizionista nézeteket. *Pedagógiai Szemle*, 8. 1. sz. 5–15.

Balatonfüredi Pedagógus Konferencia. 1956. október 1-6. (Rövidített jegyzőkönyv) – *Köznevelés*, 1956. október 15. 20. sz. borító 2. o. In: Szabolcs Éva (2006b, szerk.): *Pedagógia és politika a XX. század második felében Magyarországon*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest. 176–177.

Bence Gyula (1958): Néhány megjegyzés a balatonfüredi pedagógus-konferencián elhangzottakhoz. *Pedagógiai Szemle*, 8. 2. sz. 99–113.

Bizó Gyula (1956): Képek a balatonfüredi neveléstudományi táborról. *Köznevelés*, 12. 1956. október 15. 468–469.

Dogmatizmus és revizionizmus (1958): *Köznevelés*. 14. 1. sz. 20.

Erdész Tiborné (1957): Az 1956–57. tanév számszerű eredményei. *Köznevelés*, 12. 14. sz.

- Faragó László (1958): Amiben Füreden megegyeztünk... *Pedagógiai Szemle*, **8**. 3. sz. 212–218.
- Géczi János (2006): A pedagógiai szaksajtó. 1956. *Educatio*. 4.
- Hegedűs András (1957): A balatonfüredi program 60000 pedagógus programja legyen. *Köznevelés*, **13**. 3. sz. 74.
- Hegedűs B. András és Rainer M. János (1992, szerk.): *A Petőfi Kör vitái hiteles jegyzőkönyvek alapján VI. Pedagógusvita*. Múzsák – 1956-os Intézet, Budapest
- Jóború Magda (1957): Az oktatásügy időszerű kérdései. *Köznevelés*, **13**. 1. sz. 1–5.
- Kiss Árpád (1957): Hogyan működött az Országos Köznevelési Tanács? *Köznevelés*, **13**. 1. sz. 11–12.
- Kronstein Gábor György (1958): Pedagógus-gondolatok Balatonfüredről. *Pedagógiai Szemle*, **8**. 2. sz. 114–118.
- Lukács Sándor (1957): Teljes szívvel és lélekkel szolgáljuk a magyar népet. *Köznevelés*, **13**. 1. sz. 6–7.
- Nagy Sándor (1958): Még egyszer a balatonfüredi pedagógiai konferenciáról. *Pedagógiai Szemle*, **8**. 5. sz. 407–415.
- Pálffy Zoltán (1958): Néhány megjegyzés Faragó László: „Amiben Füreden megegyeztünk...” című cikkéhez. *Pedagógiai Szemle*, **8**. 5. sz. 416–417.
- Pukánszky Béla: Schulpolitische Debatten während der Revplution in Ungarn 1956. In: Häder, S. és Wiegmann, U. (szerk.): „Am Rande des Bankrotts...” Intellektuelle und Pädagogik in Geschichtskrisen der Jahre 1953, 1956, und 1968 indes, DDR, Ungaen und der CSSR. Schreider Verlag, Hohengehren. 93–106. SZTE, <http://www.staff.u.-szeged.hu/-comenius/schulp.htm>
- Szabolcs Éva (2006a): *Az 1956-os balatonfüredi pedagóguskonferencia*. In: Szabolcs Éva (2006, szerk.): *Pedagógia és politika a XX. század második felében Magyarországon*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest. 165–177.
- Szabolcs Éva (2006b, szerk.): *Pedagógia és politika a XX. század második felében Magyarországon*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- Szarka József (1958): Vitánk a revizionista nézetekkel. *Köznevelés*, **14**. 12. sz. 269–270.
- Zárónyilatkozat a balatonfüredi pedagógus táborozásról* (1956): *Óvodai Nevelés*, **9**. 10. sz. 303.
- Zibolen Endre (1957): Füred tanulsága. *Köznevelés*, **13**. 1. sz. 13–14.
- Zibolen Endre (1958): Balatonfüredről – feladatainkról. *Pedagógiai Szemle*, **13**. 4. sz. 310–320.
- Zibolen Endre (1989): Mérei Ferenc a balatonfüredi pedagóguskonferencián. In: Bagdy Emőke, Forgács Péter és Pál Mária (szerk.): *Mérei Ferenc emlékkönyv*. MPT Animula Egyesület, Budapest. 85-91.
- Zibolen Endre (1992): Bevezetés. In: Hegedűs B. András és Rainer M. János (szerk.): *A Petőfi Kör vitái hiteles jegyzőkönyvek alapján VI. Pedagógusvita*. Múzsák – 1956-os Intézet, Budapest. 5-13.

Az 1956-os balatonfüredi pedagógus-konferencia elő- és utóélete a pedagógiai sajtóban

ABSTRACT

JÁNOS GÉCZI: THE PEDAGOGICAL CONFERENCE AT BALATONFÜRED IN 1956:
ITS ANTECEDENTS AND AFTERLIFE IN THE PEDAGOGICAL PRESS

After long professional preparations supervised by the union and the communist party, a conference was held at Balatonfüred in the fall of 1956 for educational officials and experts believing in Socialist ideals. At the time, there was only scant information on the meeting in the professional periodicals. Following the revolution, at the beginning of 1957, the meeting of radical representatives of Hungarian pedagogy was initially seen as a display of democratic endeavors. Later on, however, after the uprising was denounced as a counter-revolution, it was branded as an antecedent to the events. By 1958, the final verdict was passed in the journal *Pedagógiai Szemle* [Pedagogical Review], claiming that the conference was a concerted attack against Socialist pedagogy. This study presents and evaluates articles published at the time in Hungarian pedagogical periodicals.

Magyar Pedagógia, **105**. Number 3. 241–261. (2005)

Levelezési cím / Address for correspondence: Géczy János, H–8200 Veszprém, Ostromlépcső u. 5.